

Äppelträdet – ett träd med stort prydnadsvärde

*- Varför beskär vi fruktträd?
Är det enbart ett måste eller för
att trädet tar för stor plats i
trädgården. Svaret är självklart,
nej.*

Målet med beskärningen kan vara många men den viktigaste orsaken till att vi beskär vårt äppelträd är att få frukt av god kvalitet och på bekväm höjd för att underlätta plockningen.

Om du beskär ditt fruktträd rätt från början leder det till att du får:

- Kraftigare trädstam och starkare greninfästningar
- Ett friskare och mer välformat träd
- Mer fruktved och bättre frukt
- Glesare krona som ger friskare bladmassa och frukt
- Frukt på mer lättåtkomliga ställen

Fruktträdsbeskärare

För att beskära fruktträd krävs kunskap, erfarenhet och förmåga att före beskärningen skapa sig en bild av hur trädet bör se ut efter beskärningen. En certifierad Fruktträdsbeskärare har genomgått utbildning hos Riksförbundet Svensk Trädgård och blivit godkänd genom både skriftligt och teoretiska prov. Den som blir godkänd erhåller RST "Gröna Kort". Utbildningen är på 6 dagar och hålls på Julita Gård i Sörmland.

Trädets uppbyggnad

Jag skall kort beskriva trädets uppbyggnad. Ett träd är en organism som består av tre organ. *Rot, stam och blad*. Trädets rotsystem består av rothals, grovrötter, svagrötter, sugrötter och rothår. Särskilt viktiga är dom små rothåren vid rotspetsen som bidrar till rotandningen m.m..

Om det finns mycket vatten i marken så kallad vattensjuk mark kan trädet inte ta upp syre med följden att trädet mår dåligt och i värsta fall kommer att dö.

Äppelträdet – ett träd med stort prydnadsvärde

Rotens uppgift är:

- Att förankra trädet i marken
- Att andas och ta upp syre
- Att ta upp vatten
- Att ta upp näring från marken
- Lagra näring under vintern

Trädets lagringsutrymme de så kallade *märgstrålarna* har fyra funktioner bl.a. att lagra energi under vintern och att transportera näring, vatten och energi till trädets inre ved. Barken skyddar mot starka temperaturer, angrepp, bakterier m.m..

Stammens och grenarnas uppgift är:

- Att transportera vatten och näring från roten till bladen
- Att transportera energi (kolhydrater och socker) från bladen till roten
- Att lagra vatten, näring och energi i märgstrålarna under viloperioden (vintern)
- Att hålla upp kronan mot ljuset så bladen får den bästa solbelysningen

Alla växter som innehåller klorofyll har förmågan att ta upp ljus. Med hjälp av ljusenergi omvandlar växterna koldioxid och vatten till socker och andra organiska föreningar. Denna process kallas fotosyntes. Fotosyntesen sker i bladen och koldioxiden kommer in i bladen genom *klyvöppningarna* som finns i stort antal, främst på bladets undersida.

Bladens uppgift är:

- Att ur näring och vatten och med hjälp av solenergi producera energirika och sockerhaltiga produkter som bygger upp trädet och bildar frukter
- Att producera syre genom *assimilation* (omvandlar vatten och koldioxid till socker)
- Att rena luften
- Att leverera energirika kolhydrater och vätejoner till roten för näringsupptagning
- Att andas, *cellandning* (syre tas upp, slutprodukten är koldioxid och vatten)
- Att avdunsta vatten
- Att ge skugga och luftighet

Att köpa ett fruktträd

Redan vi inköp (oftast 2-åriga äppelträd) är det viktigt att tänka på hur trädet ser ut som du väjer. Uppbyggnadsbeskrivningen har påbörjats redan vid planskolan och du bör välja ett träd som har följande egenskaper:

- Grundstam (rot): härdig, frisk och välutvecklad (B9 eller A2 för Norrland)
- Krukodlade träd: 10-liter behållare
- Barrotade träd: 30 cm i diameter, friska finrötter
- Förädlingsstället: oskadat, kraftigt
- Stam: minst 13 mm tjock, rak, stamhöjd 60-100 cm, kraftiga greninfästningar
- Krona: minst 3 st. krongrenar (trubbiga infästningar) väl fördelade i höjd och i sidled (minst 40 cm långa)
- Topp: rak och dominant, minst 40 cm

Äppelträdet – ett träd med stort prydnadsvärde

Beskärningstid

Det har länge varit tradition att beskära äppelträd på vårvintern. Den troligen orsaken var den att "trädgårdsmästaren" hade gott om tid under denna period. På senare tid har nya tankar om att det är bättre att beskära under växtsäsongen, det vill säga juli, augusti och september (JAS).

Anledningen är att trädet övervallar sårkanterna bättre när de är i gång än på vintern då trädet är i vila. Eftersom träden är i vila på vintern och inte kan övervalla snittytorna snabbt drabbas de lättare av frostsador och rötangrepp.

Skall man då helt utesluta att beskära under vårvintern? Nej, det skall man inte och det finns ingen allmän regel som gäller för alla sorters ingrepp på fruktträd i vårt land. Det som påverkar beskärningstiden är växtzonen, växtplats, sort, trädets ålder, tillväxt och vitalitet och förekomst av sjukdomar. Väldigt viktigt är alltså att titta på trädet egenskaper och kondition och låta trädet avgöra beskärningstiden. Beskärningen skall utföras när det är bästa för träden.

En bra grundregel är, *När löven kommer och när löven går bör du undvika beskärningen!*

Beskärningstid:	Beskärning av träd:
December-mars	Trädet är i vila.
Mars-maj	Trädet är inriktat på tillväxt. Beskärning gynnar skottbildning. Uppbyggnadsbeskärning av unga träd och förnygringsbeskärning av äldre träd med dårlig tillväxt.
Juni	Beskär träd som är angripna av <i>fruktträdskräfta</i> . Skall vara en varm och solig dag. Det minskar risken för att sprida svampen till andra träd.
Juli-september	Träden är inriktade på fruktbildning. Beskärning gynnar bildandet av fruktved. Beskär träd med god tillväxt, träd med vattenskott och om det krävs en hårdare beskärning på äldre träd.
September-november	Träden går i vila. Efter lövfällning bör vi undvika beskärningen.

Olika typer av fruktträdsbeskärningar

Uppbyggnadsbeskärningen bör pågå minst 3 år (efter planteringen) så att kronprofilen (45 grader vinkel från stammen) skapas och bibehålls. Beskärningen skall göras på våren för att gynna tillväxten (ungträd har svårt att mogna av under hösten efter en beskärning i JAS). Planteringsbeskärning utförs första vårvintern efter planteringen.

Underhållsbeskärning görs med jämna mellan rum på alla fruktträd. Äppelträd underhållsbeskärs vart annat till femte år beroende på ålder och sort. Ju oftare du gör denna beskärning desto mindre blir ingreppen vid varje tillfälle, såren blir färre och mindre, undvika vattenskott bildning och du får mer och bättre frukt.

Förnygringsbeskärning bör man genomföra om trädet bär dålig med frukt och om fruktved i kronmanteln är gammal. Rakt nedåthängande fruktbärande grenar är vanligt mycket gammalt, eftersom frukten har tyngt ner grenen genom åren. Detta görs lämpligast på våren.

Äppelträdet – ett träd med stort prydnadsvärde

Beskärningsnitt

Målet vid en beskärning är att skada barken så lite som möjligt genom att endast göra små sår på rätt sätt. Små sår har trädet lättare att övervalla. Det är bättre att ha hundra små sår än ett stort.

Efter ett snitt utanför grenkragen (tillhör stammen inte grenen) kommer vissa ämnen (*sårved*) att bilda ny vävnad och övervalla såret. Är såret övervallat avstannar intrånget av luft och vatten i veden och det blir svårare för rötsvampar att utvecklas.

Att stryka sårförslutning på en såryta är inte att rekommendera. Resultatet blir att du stänger inne fukten vilket gynnar rötsvamputvecklingen i stammen.

För att uppnå bra resultat vid en beskärning måste rätt typ av verktyg används t.ex. *sekatör* med rörligt mothåll. En *certifierad fruktträdsbeskärare* är utbildad och vet hur snitten skall läggas och vilka snittytor man bör undvika.

Vattenskott

Att kapa stora äldre grenar är vanskligt eftersom det är ingångar för svampsjukdomar och röta. För att kompensera förlusten, eftersom roten är dimensionerad för en större bladmassa kommer nu trädet att snabbt försöka återfå så mycket blad som möjligt. Det snabbaste sättet är att skjuta vattenskott som är ett av trädets försvar mot för hård beskärning, kapning eller stympling.

Äppelträd som har bildat många vattenskott måste gallras. Vattenskotten har dålig grensättning som lätt går av och är dessutom inte särskilt vackra i trädet.

Det finns lösningar för att minska antalet vattenskott. Ta kontakt med en *certifierad fruktträdsbeskärare* som rådgör på plats om nästa insatts i trädet.

Plantering

Fruktträd säljs ofta i kruka men även som barrotade. Krukodlade ungräd kan man plantera från tjällossningen t.o.m. oktober medans barrotade ungräd planteras när växten är i vila, d.v.s. tidigt på våren eller på hösten t.o.m. oktober. Undvik att plantera vid sommartorka eller om du planerar att vara borta från din trädgård en längre period. Planteringsperioden är kortare eller längre beroende på vart i landet du bor. Bor du i Norrland rekommenderar jag att inte plantera längre än t.o.m. september.

När du planterar är det viktigt att du gör växtbädden tillräckligt bredd och djup. Gör växtbädden minst dubbelt så stor som roten är och plantera så att rothalsen är i samma nivå som den angränsande marken (vid barrotade dubbla rotsystemets höjd). Det ger trädet och rötterna bra förutsättningar att trivas och utvecklas.

Är marken vattensjuk eller vid styv lera dränera eller lägg ett 20cm tjock lager grus/makadam i växtbäddens botten. Man kan också plantera trädet lite högre ovan markytan och fylla på med jord runtomkring så att trädet står i en liten kulle.

Plantera trädet i en blandning av hälften markjord och hälften planterings- eller kompostjord (ogödslad). Håll marken öppen och fri från all vegetation under kronan de första åren. Vid behov (vindutsatta lägen) slå ner en stöd som stöd för trädet. Vattna rejält under den första två veckorna efter plantering.

Äppelträdet – ett träd med stort prydnadsvärde

Några vanliga skadedjur och svampsjukdomar

Äppelbladlus:

De gröna lössen är vanligast. Äggen (svarta) som övervintrar på trädets ungsnitt kläcks vid knoppsprickningen och angriper de nya, färska bladen vid skottspetsarna. Bladen rullar ihop sig och kan vissna.

Åtgärd: Försök först med att spruta vanligt vatten (vattenslang) på trädet under några dagar. Annars försök med medlet *Florineum* (vårbehandling).

Rönnbärsmal:

Fjärilen är vit och 1 cm lång och kläcks i juni-juli. Fjärilen lägger ägg och på sommaren bildas malen (små larver) som kryper in i äpplets fruktkött. Ingångshålen syns på skalen som små, torra saftdroppar. I fruktköttet bildas det små, slingriga, bruna gångar där larven har krupit. Malen övervintrar i marken

Åtgärd: Duscha med kallt vatten (minst 3 gånger per vecka och helst varje dag i 14 dagar) i hela trädkronan efter det att blommorna är pollinerade och har vissnat. Duscha till du inte kan se små vita flagorna flyga ur trädkronan.

Äppelvecklare:

Gråbruna fjärilar som lägger sina ägg på bladen eller direkt på fruktkarten. Larven gnager sig in till kärnhuset och äter ur det för att sedan krypa ur frukten och lämna efter sig en tjock, svart gång. När frukten har fallit på marken i förtid brukar larven redan finnas i jorden eller stammen där den övervintrar.

Åtgärd: Duscha med kallt vatten (minst 3 gånger per vecka och helst varje dag i 14 dagar) i hela trädkronan efter det att blommorna är pollinerade och har vissnat. Duscha till du inte kan se små vita flagorna flyga ur trädkronan.

Frukträdskräfta:

På barken uppstår skorvlig, mörkfärgade och insjukna partier. För att infektionen skall uppstå krävs sår, sporer och fuktighet. Lerhaltiga eller dålig dränerande jordar gynnar angreppet. Riklig kvävegödsling och barksprickor gynnar också frukträdskräfta.

Åtgärd: Träd med omfattande angrepp bör tas bort helt under sommaren och brännas. Kräftsåren på större grenar kan skäras rent med en vass kniv. Mindre grenar tas bort helt (skall göras på sommaren). Ev. kan kräftsåren brännas med en gasolblåslampa för att döda sporer som finns kvar. Använda redskap skall rengöras med T-sprit. Plantera inte i närheten av smittade träd. Plantera endast härdiga sorter på dålig dränerad mark.

Skorv:

Skorv är en svampsjukdom som visar sig som bruna fläckar på bladen eller på frukterna. Svampen övervintrar i små sår på knoppar och unga skott samt på de nedfallande bladen. Den sprider sig i varmt och fuktigt väderlek.

Åtgärd: Beskär så att kronan blir gles (luftig krona).

Gul Monilia:

Bruna rötfläckar med från angreppspunkten utgående ringar med små vita punkter. Frukten mörknar och hänger kvar som en mumiefrukt i trädet. Svampen överförs från en frukt till en annan (när frukterna sitter tätt i kronan).

Åtgärd: Plocka bort angripna frukter så tidigt som möjligt. Kartgallra och beskär träden i kronans centrum.

Källa:

Harald Kratschmer